

لہندے پنجاب دے جاتی تے جماعتی مسئلے

جات وادھ دی تقسیم تے مختلف پرتاں وچ انساناں دی ونڈ کسے وی طبقاتی معاشرے دی خاص گل ہوندی اے۔ جاتی مسئلے دے حوالے نال پنجاب داما ضی بہت بُراتے حال وی کوئی ایڈا چنگا نہیں اے 1947ء توں پہلاں ہندو سکھ تے مسلمان جے اک دوجے نال چھو جاندے سن تے بھر شٹ ہو جاندے سن۔ پنڈاں دیاں گلیاں وچ ہندو کڑیاں پانی دے گھرے اوسے ویلے بھن چھڈیاں سن جس ویلے ہوا اوہناں دا پلو اڑا کے کسے مسلمان نال چھوادی بیدی سی۔ ایہو جات وادھ پنجاب نوں تقسیم وٹے لے ٹریا سی۔ سکھاں نے نکھیڑے مٹان والے بابا نانک والا پاسا چھڈ دتا تے گوگوبند سنگھ والا پاسا قبول کر لیا تے نکھیڑے دی ریت نے ودھ کے اک پنجاب دے چار ٹوٹے کردتے۔ ایہہ کوئی لگ چھپ دی گل نہیں کہ پُرب دا پاسا ملن وچ سکھ سرمایہ داراں تے اوہناں راجیاں دا وی ہتھی، جہاں ستلج پار دے پنجاب نوں کدی اپنا نہیں سی نیا۔

جدلی مادیت دا فلسفہ سانوں دسد اے ہی نفی کیتے بغیر اثبات ممکن نہیں۔ جات وادھ دی نفی کر کے تے بے جاتے ہوئے بغیر ایہہ پھاہی گلوں نہیں لٹھے گی۔ جات وادھ دا نظام لہندے پنجاب وچ آج وی گھڑولیاں پیا بھردا اے۔ ساڈے ناواں نال سید، قریشی، نون، ٹوانے، وٹو، ورک، گیلانی، چیمے تے چٹھے وغیرہ آندے نیں۔ ایہہ نظام انگریز سامراجیاں دے زمانے وچ ہو پکا کیتا گیا۔ انگریزاں نیں سرکاری کاغذاں دے وچ ذات دا خانہ لاگو کیتا۔ انج ای جویں پاکستانی سرکار نے کجھ سرکاری کاغذاں وچ مذہب دا خانہ شامل کیتا اے۔ ایسے خطے وچ جات وادھ دے نظام دی شروعات پنج ہزار ورھے پہلے ہوئی سی۔ ایہہ قبائلی دور دی نشانی اے۔ پچھلے پنج ہزار ورٹیاں وچ پنجاب تے ہندوستان دے دو جیاں علاقیاں وچ باہروں آون دا سلسلہ جاری رہیا۔ پنج ہزار ورٹیاں وچ بہت گھنیاں نسلاں تے قبیلے ایتھے آتے آباد ہوئے۔ ہر قبیلے نے اپنی پچھان قائم رکھن لئی جات وادھ دی پوڑی ورتی۔ جدوں آریائی نسل دے ڈانگریاں نیں سندھ، ہند تے قبضہ کیتا تے ایتھوں دے اصل وسدیکاں نوں چار ذاتاں وچ ونڈ دتا۔ ایہہ ونڈ لوکاں دے پیشیاں تے کم کار موجب کیتی گئی۔ جات وادھ دی ایہہ آریائی ونڈ آج وی لہندے پنجاب وچ موجود اے۔ لہندے پنجاب وچ صادق آباد توں لے تے اٹک تے لوک اپنی ذات اُتے فخر کردے نیں۔ لوکاں نوں اپنی ذات اپنے ناں دے نال لان دی لوڑ کیا اے؟ جد کہ دنیا دے دوجے حصیاں وچ ایہہ صورت حال نہیں اے۔

لہندہ پنجاب جہیز پاکستان دا دل اے۔ دے وچ شروع دن توں جمہوریت دے بغیر لوکوں زندگی گزار رہے نیں 1947ء نوں سانوں آزادی نہیں سی ملی بلکہ انگریز اقتدار جاگیردار تے افسر شاہی نوں دے گئے جہان جمہوریت دابی ماردتا تے اپنا راج قائم رکھن لئی فرقہ واریت، زبان، نسل تے جات وادھ دی نہیہ اُتے لوکاں نوں تقسیم رکھیا۔ جاگیردار، سول تے فوجی افسر شاہی اپنا اقتدار قائم رکھن لئی کجھ وی کرسکدی اے۔ جمہوریت نہ ہون دی وجہ کر کے لہندے پنجاب نظریے دی سیاست نہیں ہو سکی تے جدوں نظریے دی سیاست نہ ہوئے تے لوکاں نوں اپنی طاقت تے شناخت لئی ذات برادری دے آسان طریقے اپنانے پیندے نیں۔ 1977ء دے مارشل لاء توں بعد جنرل ضیاء الحق نے کہیا کہ اسلام وچ سیاسی جماعتاں دی کوئی تھاں نہیں تے میں پاکستان وچ غیر جماعتی تے غیر سیاسی معاشرہ قائم کرنا چاہنا واں۔ ایس لئی 1985ء دیاں چوناں غیر جماعتی دی نہیہ تے ہونیاں۔ ایس توں پہلاں بلدیاتی چوناں وی غیر سیاسی بنیاداں تے کرائیاں گئیاں۔ ایوب خان دے بی ڈی سسٹم توں لے تے ہون تیکر بلدیاتی چوناں غیر سیاسی تے کروائیاں جاندیاں نیں۔ جے الیکشن غیر سیاسی بنیاداں تے ہو رہے ہون تے پروگرام، نظریے وی نہیہ تے ووٹ ممکن والیاں سیاسی جماعتاں میدان وچ نہ ہون تے فیئر الیکشن لڑن دے صرف دو ذریعے ہوندے نیں یعنی جات وادھ تے برادری۔ ایہو وجہ اے کہ لہندے پنجاب وچ عام چوناں وی آرائیں، جٹ، راجپوت، سید تے دو جیاں برادریاں دی نہیہ تے ووٹ منگ جاندے نیں تے سیاسی جماعتاں اپنے اُمیدواراں دا اعلان حلقہ انتخاب دیاں برادریاں وکھ تے کردیاں نیں۔

ایہو حال افسر شاہی تے انتظامی مشینری دا اے۔ لہندے پنجاب وچ اک آرائیں وزیر اعلیٰ آیا تے اوہنے پنجاب دے سارے ڈپٹی کمشنر آرائیں لاد تے جے پنجاب وچ جٹ وزیر اعلیٰ اے تے انتظامی مشینری وچ اکثریت جٹ افسراں دی اے۔ نظریے تے سیاست توں دور رہن دا ایہہ اثر ہو گیا کہ لہندے پنجاب دی سوسائٹی تقسیم در تقسیم داشکارا اے۔ ذات برادری دی سیاست دی توجہ نظریے سی سیاست، طبقاتی ونڈ دا شعور تے توے فیصد لوکاں دی سیاست وچ شرکت منگ گئی اے تے اوہ سیاست نوں

مکاری، دھوکہ بازی، داناں دیندے، ہن جد کہ پنج فیصد جاگیرداروں، سرمایہ داروں، اطبقہ سیاست و بچ شریک اے تے راج وی کرہیا اے۔ پاکستان دی آبادی دا چھیاٹھ فیصد پنجاب دا حصہ اے۔ پاکستان دے حکمران طبقے تے فوج دی اکثریت پنجاب دی اے۔ جاگیردار، گماشتے، سرمایہ دار، سول تے ملٹری بیوروکریسی تے ملاں نے دیکھیا کہ جدوں پاکستان بنن توں 32 ورہیاں بعد 1770ء وچ پہلیاں عام چونوں ہونیاں تے لوکاں میں سیاسی تے سماجی پروگرام نوں پرچی پا کے استحصالی قوتیں دی راہ ڈکن دی کوشش کیتی۔ لہندے پنجاب وچ ایس ودھدے ہوئے سیاسی تے طبقاتی شعور نوں حکمران ٹولی نے ذات، برادری دی شناخت نوں اُچا کر کے ڈکيا۔ ایہہ گل یا درکھن والی اے کہ پنجاب توں وکھ ودھیاں توماں یعنی سندھی، پٹھان تے بلوچاں توں ودھ برادری دی سیاست پنجاب وچ زیادہ اے۔

ذات برادری دی سیاست دی وجہ نال نظریے دی سیاست تاں کچھ گئی، ہی سی ایہندے نال بہت سارے سماجی مسئلے وی پیدا ہو رہے نیں تے معاشرے تے منفی اثرات پے رہے نیں۔ باہروں آون والے انگریز دھاڑویاں دا حکمران بننا تے ایہتوں دے لوکاں نوں غلام بناون دی توجہ توں ہندوستان دا سانجھا سماج اوہناں واسطے خطرہ بن سکدا سی ایس لئی اوہناں واسطے سماج نوں تقسیم کرنا ضروری سی فیہر ہندوؤاں وچ جات وادھ دا نظام سختی نال رائج سی اوہناں وچوں شور بہت تھلے دی پرت سی۔ جدوں انگریز نے 1931ء وچ کمیونل ایوارڈ راہیں اقلیتاں نوں جداگانہ انتخاب (Separate Electorate) دی چون دتی۔ ایہہ جداگانہ انتخاب جات وادھ راہیں سماج نوں تقسیم کرہیا اے۔ جدوں ایس چنگے، وڈے تے سلکھنے اصولاں دی گل کردے ہاں تے اوووں جات وادھ بڑی عجیب لگدی اے۔ سوال ایہہ پیدا ہوندا اے کہ ایس اپنی شناخت قبیلے، جات وادھ دے چھوٹے نسلی گروہ یا رنگ دی بنیاد تے کیوں کرنا چاہنے واں۔ جدوں کوئی بندہ اپنی پچھان کسے نظریے راہیں کرواندا اے تے اوووں کسے وی ذات دا بندہ اوس نظریاتی جدوجہد وچ شامل ہو سکدا اے تے اوہ لوک وی ساڈے نال بہہ کے سارا کم کاج کر سکدے نیں جہاں نوں نیچی جاتی یا کئی لوک کہیا جاند اے۔ ایہہ گل ساڈے واسطے قابل قبول نہیں کیوں جے لہندے پنجاب دا سماج اک جاگیردار سماج اے تے جاگیردار سماج دی اک وڈی خرابی ایہہ ہوندی اے کہ اتھے قابلیت تے میرٹ دی لوڑ نہیں ہوندی ایہہ قدرت (Nature) تے انحصار کردا اے۔ ایس توں وکھ، صنعتی سماج انسانی کم کار نال اگے ودھدا اے۔ یعنی صنعت اوس ویلے ترقی کردی اے جدوں مزدور تے انجینئر چنگے ہون گے تے مشین کاری دا ہنر چنگا ہووے گا۔ صنعتی سماج وچ ہر سرمایہ دار دی ایہہ خواہش ہوندی اے کہ اوہنوں چنگے توں چنگے مزدور کارگیر تے ہنر مند ملن۔ صنعتی سماج وچ ہنر مند، کارگیری، میرٹ، تعلیم تے قابلیت اپنی اہمیت خود منوالیندے نیں۔ جاگیردار سماج دی بنیاد زراعت تے ہوندی اے زراعت دا انحصار قدرت تے ہوندا اے جے دو چار سال بارش نہ ہووے تے انسان صرف دعا منگ سکدا اے بارش نہیں کروا سکدا۔

قدرت تے انحصار کرنا، دیوتادے اگے ٹھکنا یا نماز توں بعد دعا منگن لئی کسے میرٹ یا قابلیت دی لوڑ نہیں پرکارخانے وچ کم کرن لئی ڈگری ڈپلومہ، قابلیت یا میرٹ دی لوڑ پیندی اے۔ سڑکاں، ریلواں تے گڈیاں بنان لئی نوین نوین علم تے قابلیت چاہی دی اے پر لہندے پنجاب دے جاگیرداری سماج نوں ایہناں دی لوڑ نہیں۔ 1974ء وچ چڑھدے پنجاب توں، یو پی، سی پی توں لہندے پنجاب توں مسلمان آبادی بوہت وڈی تعداد وچ شرناتھی بنی۔ ایہہ لوکی توں یاں توں تھواواں تے جا کے آباد ہوئے جتھے اوہناں نوں کوئی نہیں سی جاند ا۔ ایس نا جان توں فائدہ چنگے تے لوکاں آپنیاں ذاتاں وٹا کے گھٹیا توں ودھیا ہون دی کوشش کیتی۔

ایہتوں تیکر کے چوکی گنتی وچ لوک سید بن گئے۔ اتھے پیشیاں راہیں ذاتاں دارواج پیا سی یعنی موچی، لوہار، ترکھان۔ مولوی وغیرہ ایہہ سارے پیشے سن جیہڑے لوکاں دی پچھان بن گئے۔ کیوں جے سماج وچ جان پچھان پیشیاں دے نال ہوندی سی۔ ایس کر کے شناخت دے، بحران تے Complex دے مارے ہوئے سماج وچ لوکاں اپنی ذات نوں پچھان دا ذریعہ بنا لیا۔ ایس داسبھ توں وڈا نقصان ایہہ ہو یا کہ لہندے پنجاب وچ جات وادھ نے ساڈی پنجابی قومی پچھان کھولئی۔ لہندے پنجاب داسب توں وڈا بحران ایہہ وے کہ ایس اک قوم یا قومیت ہو کے وی اک قوم یا قومیت نہیں بن سکے۔ قوم بنن وچ جیہڑیاں اوکڑاں سانوں پیش ہن اوہناں وچوں جمہوریت دا نہ ہونا، جاگیرداری رہتل تے جات وادھ دا ورتا راسخاں اے۔ ایس مذہبی طور تے صرف نعرہ ضرور لانے ہاں کہ "مختد ی بڑی عظمت اے" پر عملی طور تے کسے مختی تے کامے نوں اپنی منجی تے وی نہیں بہن دیندے۔

کہندے نیں کہ بھکے بندے دی کوئی ذات نہیں ہوندی، بھک بھک کا اے بھانویں اوہ جٹ، سید یا آرائیں ہووے یا کوئی ہووے۔ ساڈے کول ایہناں مسئلیاں دا اکوئل اے کہ ایس لوکاں نوں نظریے تے طبقے وی بنیاد تے منظم کریے۔ لئی جان والے لوکاں دی اک ذات، طبقہ یا قبیلہ ہے تے لئی والیاں دی ذات تے طبقہ تے قبیلہ وکھرا اے۔ لوکاں نوں ایس لٹ توں آزاد کران لئی ضروری اے کہ جات وادھ، مذہب، عقیدے تے فرقہ واریت وکھ وکھ تے طبقاتی نیہ تے لوکاں دی تنظیم کاری ہووے۔ جات وادھ اک طبقاتی سماج دی رہتل یا سوس وچ ملکیت رکھن والے تے بے ملکیت لوکاں دی وٹا اے۔ جتی بناون آلاموچی جدوں تیکر بے ملکیتاں سی اوہ پنڈ دا اک غریب کئی سی۔ پر جتی بناون والے کارخانے دے مالک نوں کدے کسے نے موچی نہیں آکھیا۔

مسئلہ سارے داسارا طبقاتی تے ملکیتی اے۔ ایس کر کے جات وادھ دی ایس اُساری دیاں نیہاں (Foundations) لہن لئی لہندے پنجاب دے

طبقاتی مسئلیاں تے گل کرنی بڑی ضروری اے۔

لہندا پنجاب 1947ء توں پہلاں اک نوآبادیاتی نظام (Colonialism) دا حصہ سی۔ 1947ء توں مگروں اسیں جدید نوآبادیاتی نظام (New Colonialism) وچ بنی ہوئی ریاست دا حصہ بن گئے۔ ایس جدید نوآبادیاتی ریاست دے اقتدار دا وڈا حصہ لہندا پنجاب دے حکمران طبقیاں دا اے۔ لہندا پنجاب سماجی طور تے غریب تے ترقی پزیر پراپیہہ اک ایہو جی ریاست دا حصہ اے "جیہڑی ضرورت توں زیادہ ترقی یافتہ اے" (بطور ادارہ)۔ ریاست دا لوڑ توں دودھ ترقی یافتہ ہونا تے سماج وچ اوہداسب توں اُچی تھان تے ہون دا تعلق ایس گل نال اے کہ معاشی قابض طبقات دی تعداد اک توں زیادہ اے یعنی (1) سامراجی سرمایہ (2) دیسی سرمایہ دار (3) جاگیردار۔ ایہناں تئیں طبقیاں دے مفادات اک دوجے نال متصادم (Contraductry) ہن تے ریاست انہاں دے درمیان مصالحت کروان دا کم کردی اے ایہو ای بنیادی کردار جدید نوآبادیاتی ریاست دا جنہوں سبھے بغیر لہندا پنجاب دے طبقاتی مسئلے (Class Problems) نوں سمجھنا مشکل ہووے گا۔ انہاں طبقیاں دے وچ مصالحت قائم رکھن تے لڑائی جھگڑے نوں روکن واسطے ساڈی ریاست نوں اضافی خود مختاری حاصل اے۔ (Relative Autonomy)۔ ساڈی ریاست دے ایس طبقاتی Structure وچ لہندا پنجاب داسب توں زیادہ حصہ اے۔ ایہہ گل یاد رکھن والی اے کہ تنوں طبقے باہر لی سرمایہ داری دے اندر آپی سرگرمی کردے ہن تے ایہناں دے درمیان کوئی نظمی تضاد (Structural Contradiction) موجود نہیں، تے تنوں مل تے جدید نوآبادیاتی ریاست وچ طاقت دا اک بلاک بناندے ہن۔ طاقت دا ایہہ بلاک جات وادھ تے طبقاتی مسئلیاں سمیت ساریاں پبلک پالیسیاں بناندے فیئر لاگو کردا اے۔ ایہہ ریاست صرف معاشی طور تے حکمران طبقیاں دے مطالبات ہی پورے نہیں کردی بلکہ ایہہ ریاست باہر لی سرمایہ دارانہ معشیت دی کارکردگی نوں اپنی مرضی نے حالات دے مطابق چلاندا اے۔ ایس منطبق نوں اسیں Structural Imperative کہہ سکے آں۔

1947ء دی وڈی وڈی لہندا پنجاب اک چھڑیا ہو یا تے گھٹ ترقی یافتہ علاقہ سی۔ اتھے صنعت ناں دی کوئی شے نہیں سی۔ لائل پور وچ سری رام کاٹن ملز، ستلج کاٹن ملز، اوکاڑہ توں علاوہ کوئی خاص کارخانہ داری نہیں سی۔ لہندا پنجاب وچ کوئی غیر ملکی سرمایہ داری نہیں سی اوس ویلے داسب توں وڈا سرکاری ادارہ مغل پورہ ریلوے ورکشاپ سی۔

تقسیم دے ویلے دیہاتی پنجاب تے جاگیردار طبقے دی مکمل پکڑ سی وقت گزارن دے نال نال ایس طبقے نے زرعی خام مال والیاں صنعتاں تے ٹرانسپورٹ تیکر اپنے پیر پھیلائے نیں۔ آج لہندا پنجاب جیہڑا اٹک توں لے تے صادق آباد تیکر پھیلیا ہو یا اے جیہڑا پاکستان دی آبادی دا ساٹھ فیصد اے۔ وسطی پنجاب وچ زراعت سرمایہ دارانہ طرز اُتے بڑی تیزی نال ہوئی اے کافی وڈی سطح دی جدید زمینداری دے درمیان دا نظام تے کارخانہ داری دا عمل باقی پنجاب دے علاقیاں نالوں تیز اے۔ وسطی پنجاب دی شہری آبادی پنجہ فیصد اے تے پنڈاں توں شہراں وے Migration دا عمل تیزی نال جاری اے۔ ایہہ علاقے صنعتی سرمایہ داری دے طاقت دامن کزنیں ایس علاقے دے شہراں وچ بہت وڈی تعداد وچ مزدور طبقہ، مڈل کلاس تے بے روزگاراں دی فوج بڑی تیزی نال ودھ رہی اے۔ شمالی یا پوٹھوہاری پنجاب زیادہ تر بارانی زراعت دا علاقہ اے۔ ایہتھوں دی آبادی دا کافی وڈا حصہ فوج وچ نوکری کردا اے۔ تے کافی وڈی تعداد وچ ایہتھوں دے لوک باہر دے ماکاں وچ نوکریاں کر رہے نیں۔ اتھے وڈی سطح دی زمینداری نہیں اے۔

جنوبی پنجاب وسطی پنجاب توں زیادہ چھڑیا ہو یا اے پر شمالی پنجاب توں زیادہ ترقی یافتہ اے۔ ایہہ علاقہ وڈی جاگیرداری دامن کز اے۔ لہندا پنجاب تے پاکستان دی برآمدی جنس کپاس دی پیداوار دا اسی فیصد ایس علاقے وچ پیدا ہوندا اے۔

لہندا پنجاب نیم نوآبادیاتی، نیم جاگیردارانہ سیاست، معشیت تے رہتل پھاٹھا ہو یا اے، وڈیاں زمینداراں، سول تے فوجی نوکراں تے سرمایہ داراں دی ریاست دا وڈا حصہ اے۔ ایہتھوں دے حاکم امریکی سامراج دے جھولی چک نیں۔ ساڈے وسیب دے نیم نوآبادیاتی ہون دا ایہو ثبوت اے ہی ساڈے معاشی و بہار دا سامراجی امداد اُتے پورا آسرا اے۔ آپو وچ ہزاراں معاہدے نیں۔ تجارت تے منڈیاں اُتے ملٹی نیشنل کمپنیاں دا قبضہ اے۔ خوراک لئی پی ایل 480 اُتے ڈور اے۔ سامراجی صنعتاں، تیل کمپنیاں، سگریٹ کمپنیاں، گیس دوا دارو دیاں فرماں، بینک، انشورنس کمپنیاں، مشیناں ورتان والیاں کمپنیاں، زرعی دوائیاں دیاں کمپنیاں، لاریاں کاراں موٹراں فریجاں انرکنڈیشنڈ، ریڈیو ٹیلی ویژن جوڑن والیاں کمپنیاں، کھاد تے بی دے کارخانے، بجلی داسامان و تچن والیاں کمپنیاں، دودھ چاہ تے دوجے پانی دیاں فرماں تے ہور سامراجی چونترے (ادارے) پنجاب وچ انھی لٹ پارہے نیں۔

مختی واہکاں دا آپے کمائے ہوئے قریب قریب ای وادھوکن (قدر زائد) توں وانجھیا ہونا۔ مزارعیاں، چھوٹے مالک کساناں تے کاشتکاراں دی لک توڑ مہنگائی تے ویاجی استحصال، مزارعیاں دیاں بے دخلیاں تے اوہناں نال اکویں صدی وچ وحشاں والا سماجی ظلم، چٹھیاں، جاگیرداری کچھریاں، کھیت مزدوراں دی ودھدی ہوئی فوج دامنہ حال، کچھڑے ہوئے پیداواری ڈھنگ ایہہ لہندا پنجاب دے وسیب دی نیم جاگیردارانہ بستر دیاں دکھالیاں ہن۔

جدوں و دھمنافے راہیں پاکستانی لوکاں دی پیہہ (استحصاں) داسرکاری سیلٹروچ کارخانیاں داسرمایہ داراں نوں اوںے پونے وپچنا۔ تعلیم تے صحت نوں مل خریدن دے ادھیکار۔ سرکاری، مالیاتی تے صنعتی شعبیاں دی باہریاں اجارے داریاں تے نجی وڈیریاں سرمایہ داراں دے فاندے لئی ورتوں ایہناں دھروگیراں (استحصاں) واسطے محتیاں دی لٹ تے اوہناں اُتے تختی۔ ایہناں دھروگیراں واسطے پنڈاں دی انھی لٹ، جاگیرداراں نوں ریاست دے وسائل لٹن دی کھلی چھٹ۔ فوجی نوکرشاہی دی امبرویل داسارے وسائل تے قبضہ۔ ایہہ ساریاں گلاں دسدیاں نیں جے لہندے پنجاب داکاروویہارسامراجی اداریاں، وڈے زمینداراں تے سول تے فوجی نوکرشاہی دے ہتھارے۔

لہندے پنجاب دے جاتی تے جماعتی مسئلیاں دی گل ہورہی ہووے تاں فیرپنجابی زبان دا ذکرکیتے بغیرگل پوری نہیں ہوسکدی۔ 1947ء توں بعدوی پنجابیاں نوں اوہناں دی زبان واپس نہ دین دی پالیسی جاری رہی کیوں جے جدید نوآبادیاتی نظام نوں آبادیاتی نظام داتسلسل سی تے جانڈے جانڈے انگریز نے ساڈے اُتے اپنے پرانے وقماں دے وفادارپنجابی چوکیدار تے کاٹھیا واڑی گماشتے، سرمایہ دارپٹو بھادتے۔ ایہناں ساریاں نیں لوکاں دی لٹ مارلئی حصے وڈیاں پالنے ایہناں گماشتیاں نے اسلام دے ناواں تے، مضبوط مرکزیاقومی جگہتی، اتحاد دے ناں تے، تے کدی ملکی سلامتی دے ناں تے ہرطراں دے غیراسلامی، ملک دشمن تے قوماں نوں تباہ کرن والے کم کیتے۔ ایہناں ظالماں نے زبان نوں دفنان دی کوشش کیتی۔ انگریزاں توں وکھ امریکی لٹیریاں نوں ساڈے اُتے چودھری بنا دتا۔ ون یونٹ راہیں قوماں دے حق کھوے لے تے ایہناں ساریاں کرتوتاں دانان نظریہ پاکستان رکھیا تے کدی اسلام تے نظریاتی سرحداں دی حفاظت دانان دتا۔ کارل مارکس نے کہیا سی کہ "جیہڑی قوم دوسریاں قوماں نوں غلام یا محکوم بناون دی کوشش کردی اے اوہ خود ذلیل و خوار ہو جاندی اے"۔ ایہو ہی نقشہ اج لہندے پنجاب دا اے۔ پاکستان دیاں ساریاں قوماں تے نسلی گروہ اپنیاں اپنیاں زبانان دی رکھی کر رہے نیں تے پنجاب او سے طراحاں بولا، گونگاتے زبان دے بغیراے۔

لہندے پنجاب دی ایس بے زبانی دا ایہہ نتیجہ نکل رہیا اے کہ پنجابی دی گل کرن نوں اُردو، نظریہ پاکستان تے اسلام اوپر حملے دی شکل وئی جاری اے۔ لفظ "پنجاب" نوں بنگالیاں لئی نفرت دی علامت بناون توں بعد جدید نوآبادیاتی نظام قائم رکھن والی ٹولی دوسریاں چھوٹیاں قوماں نوں وی پنجاب دے خلاف کرن وچ لگی ہوئی اے۔ پنجاب ہزاراں سالان توں باہروں آون آلے دھاڑ ویاں دی وجہ نال مظلومیت دی نشانی سی اوہنوں بدترین ظالماں دے نال کھلوا دتا گیا اے۔ پنجابی مسلمانان نوں انگریزاں دی فوج دی ریڑھ دی ہڈی آکھیا جانداسی۔ فیر ایس مسلمانان دی فوج نے بنگال، سندھ، بلوچستان سمیت چھوٹی قومیتاں دے خلاف ہتھیار بند ہوکے لہندے پنجاب دے عام لوکاں دادوجیاں قوماں دے محنت کشاں نالوں اتحاد توڑن لئی پورا زور لایا۔ تے ایہہ گل گھٹ لوکی سنن لئی تیار ہن کہ طبقاتی معاشرے وچ فوج دا کردار وی طبقاتی ہوند اے بھادیں نسلی طور تے اوہدی اکثریت کسے اک قوم دی ای کیوں نہ ہووے۔ مادزے تنگ نے کہیا سی ہی "جے عوام کول عوام دی فوج نہ ہووے تے فیر اوہناں کول کچھ نہیں رہندا" ایسے طراحاں لہندے پنجاب دے عوام کول اج کچھ وی باقی نہیں بچیا۔ تھوں تیکر کہ اپنی زبان وی گوا بیٹھے نیں۔

لہندا پنجاب عظیم صوفیاں تے بزرگاں دا انتخاب اے۔ ایہہ بابا فرید، بابا نانک، پیر وارث، لکھے شاہ، شاہ حسین تے خواجہ فرید دی دھرتی اے۔ ایس دھرتی دی مہر محبت داہر کسے نوں پتہ اے۔ پر ہن ایس مہر محبت دی تھاں تے آپ اپنی تے مذہبی فرقہ واریت داتا پ چڑھیا ہو یا اے، مسیتاں وچ بم دھماکے، ہتھیارے، دو جا فرقہ رکھن والے نوں مارن نے جنت دی نوید دیندے ہن۔ فرقہ واریت دا ایہہ جن لہندے پنجاب نوں 1977ء دے مارشل لاء تے افغانستان دی جنگ توں مگروں چڑھیا تے رھندی کسر عراق ایران جنگ نے پوری کردتی۔ ایس فرقہ بازی دے ات وادیں ساڈے کولوں مہر، محبت، بھلائی، بھائی چارہ تے مظلوم طبقیاں دے اتحاد سمیت ہر شے کھو لئی اے۔

لہندے پنجاب دے جاتی تے جماعتی مسئلے ان گنت نیں تعلیم، علاج، روزگار سمیت بہت سارے مسئلے موجود نیں۔ عورتاں تے اقلیتاں دو جے درجے

دے شہری نیں۔ ایہہ بیماریاں ایہہ مسئلے اک جمہوری وسیب اُسارے بناں دور نبی ہوسکدے۔ اک ایہو جا جمہوری وسیب جہدے وچ جدید نوآبادیاتی نظام، جاگیر داری، سول تے فوج دی افسر شاہی دے سیاسی معاشی و بیہارتے رہتل توں چھٹکارا کراد پوے۔ اک ایہو جا جمہوری وسیب جہدے وچ سانجھی حاکی ہووے تے فیر ای لہندے پنجاب تے پاکستان وچ اک رل ورت وسیب بن سکد اے۔ ایس منزل دانان لوک راج اے۔ جہندے وچ نوے فیصدی لوک مزدور طبقے دی اگوائی پٹھاں سانجھاں مورچہ بناکے سووچوں دس دھروگیراں تے ظالماں کولوں قوم نوں چھٹکارہ دواسکدے ہن۔ ایس کم وچ چوکھا چرلگ سی۔ راتوں راتی ایہہ کم سرے نہیں چڑھ سکداتے ایہہ منزل ملنی اے اک لوک گھول راہیں۔